

Митрополит Иларион: У Украјини је могућ нови талас одузимања храмова

Пре нешто више од годину дана одржан је скуп у аманској форми патријарха московског и целе Русије Кирила са представницима Помесних православних цркава на тему црквеног раскола у Украјини. Митрополит волоколамски Иларион, председавајући Одељења за спољне црквене послове Московске патријаршије (ОСЦП), говорио је у ексклузивном интервјуу за РИА Новости о положају хришћана у овој земљи, новим угњетавањима и плановима украјинских власти, као и о перспективама окупљања поглавара православних цркава.

-Пре годину дана на позив јерусалимског патријарха Теофила поглавари и представници низа Помесних православних цркава окупили су се у Аману како би разговарали о тренутној ситуацији у светском Православљу. Ове године патријарх Теофил је позвао на наставак окупљања. Да ли се за то време нешто променило?

- Са наше тачке гледишта, ситуација у светској православној породици данас је критична. Кризу у светском Православљу изазвала је инвазија Цариградске патријаршије на Украјину. Легализација украјинског раскола и добијање статуса аутокефалности нису поново ујединили православце Украјине, као што је обећао Фанар (подручје у Истанбулу где се налази резиденција цариградског патријарха – ред.). Напротив, подела која је постојала у једној земљи сада почиње да се шири на читав православни свет.

Упркос колосалном политичком притиску спољних сила, већина Помесних цркава одбија да призна украјински раскол. Чак и у оних неколико Цркава у којима су поглавари признали расколнике (у Грчкој, Александрији, на Кипру) значајан део хијерархије није се сложио са овом одлуком, а јерарси, и они који су признали нову „цркву“, избегавају да сарађују са расколницима. Руска црква је према канонима била принуђена да прекине комуникацију са оним поглаварима и архијерејима који су признали раскол.

Ситуацију компликује то што цариградски патријарх тврди да је врховни арбитар у споровима између Помесних цркава. Међутим, у расправи о украјинском црквеном питању, он не може да делује или председава у овом својству јер је он страна у сукобу која брани сопствене интересе. *Nemo iudex in causa sua* (нико не може бити судија у властитој парници – ур.) гласи древно начело римског права, које је у потпуности применљиво и у црквеном.

- Да ли патријарх Теофил има право да сазива састанке поглавара?

- Позивајући поглаваре на заједнички сусрет, патријарх Теофил делује као глас саборности Цркве. Православна црква тражи начине да обнови механизме саборности, које су нарушавале једноличне одлуке неког првојерарха. Јерусалимска црква је мајка свих Цркава. Она је најстарија, а њен значај за хришћане широм света је веома посебан с обзиром на велике заједничке хришћанске светиње које су под њеним окриљем.

Неки грчки аутори изразили су незадовољство идејом о сусрету у Аману јер га није сазвала Цариградска патријаршија. Али, као прво, у историји и канонском праву слични сусрети поглавара нису били ни на који начин ограничавани. Као друго, постоје преседани када су Саборе са учешћем других предстојатеља сазивали јерусалимски, а не цариградски патријарси.

На пример, Јерусалимски сабор 764. године, када је јерусалимски патријарх Теодор заједно са александријским и антиохијским патријархом осудио иконоборачку јерес и потврдио одлуке шест Васељенских сабора. У Јерусалиму је 1443. године одржан чувени Сабор којим је председавао јерусалимски патријарх Јоаким и осудио Фераро-фирентинску унију са Римом. Сабору су присуствовали антиохијски патријарх Доротеј и александријски Филотеј. Истовремено, Сабор је

разматрао жалбу једног од цариградских архијереја, митрополита Кесарије Кападокијске Арсенија, против његовог патријарха, који је одступио од уније.

Јерусалимски патријарх Доротеј II је заједно са александријским и антиохијским светитељима 1522. године саборно свргнуо созопољског митрополита Јоаникија, који је заузео цариградски престо, и вратио патријарха Јеремију на Цариградску катедру. Сабор је сазвао јерусалимски патријарх и њиме председавао, мада је легитимни цариградски патријарх Јеремија био присутан на сабору.

Коначно, 1672. године јерусалимски патријарх Доситеј II сазвао је Сабор у Јерусалиму уз учешће представника других Помесних цркава, на коме је објављено „Православно исповедање вере“. Истовремено је осуђено протестантско исповедање вере, које се одвијало под именом цариградског патријарха Кирила Лукариса.

-Кажете да Цариград није успео да постигне уједињење православља у Украјини. Какво је тренутно стање тамо?

Талас заузимања храмова догодио се у периоду од 2014. до 2019. године, посебно почетком 2019. године, када је „аутокефалност“ (*независност – ур.*) већ додељена, а када је Петар Порошенко уочи председничких избора морао по сваку цену да демонстрира бирачима „уједињење“ украјинског православља. Као што су тада показали избори, улог на Цариград није био оправдан. Сама идеја томоса (*грамате – ур.*) о аутокефалији као симболу, који уједињује украјинско Православље, потпуно је пропала. Међутим, када је Цариград дао томос, то је изазвало стотине сукоба широм Украјине. Неки од њих тињају, а некад се распламсавају новом снагом.

Заплене храмова су организоване под маском наводно „добровољних прелаза“ у новостворену структуру. Уместо парохијске заједнице за „прелазак“ су гласали локални становници различитих конфесија, па чак и странци. Документи и потписи су често фалсификовани. Пререгистрација имовине одвијала се уз грубе прекршаје, а саме цркве су често одузимане силом, уз масовна премлаћивања старих и свештенства. Али претежна већина православног свештенства и верника није се придружила новој „цркви“. Ниједан од преко двеста манастира није прешао у расколничку структуру.

У исто време, свештенство и верници канонске (*Украјинске православне – ур.*) Цркве показали су невероватну непоколебљивост. Организовали су даноноћно дежураре и дневне молитве у храму како би се супротставили отимању. Трпели су претње, премлаћивања, политичке и административне притиске. А када су им цркве и даље одузимане, наставили су да се моле у брзински прилагођеним просторијама, понекад на улици.

Недавно је читав православни свет обишао снимак заједнице села Дилове у закарпатском крају која је лишена цркве и моли се на отвореном током Свете литургије – у планинама, у снегу, на мразу при температури од десет степени. А много је и случајева да људи, којима је одузета црква, одмах својим рукама граде нову не губећи љубав према залуталој браћи и наду у Бога. О овоме говори недавно објављен документарац „Верни“ који свима саветујем да погледају.

А шта је са женама и свештеничким породицама, активним парохијанима? Не можемо ни да замислимо кроз шта су прошли. Под Порошенком у Волинској области четири присталице „аутокефалне цркве“ сурово су претукле тинејџера, свештениковог сина, због тога што је снимао камером отимање његове цркве. У Черновицкој области ученици није било дозвољено да присуствује сопственој матурској вечери јер је певала у храму канонске Цркве. Увреде, претње мајкама и њиховој малој деци, покушаји исељавања породице из кућа, ноћно разбијање стакла на кући и покушаји паљења... Али, према речима Апостола, *ко ће нас раздвојити од љубави према Богу: туга или скученост, прогон или глад, голотиња или опасност, или мач ?* (Рим. 8:35). Сви који су прошли слична мучења у Украјини су прави исповедници вере Христове.

Сада су заплењене цркве празне и понекад затворене. У њима нема никога да служи, нема ко да се моли. Заједнице којима су одузете ове цркве нису се распале, нису прешле у расколничку структуру, оне су и даље живе. Недавно је у Кијеву одржан скуп представника таквих заједница. Људи су срећни и сигурни. Спремни су да подрже једни друге, да бране права верника у правном смислу, послали су видео поруку руководству Украјине. Човек може силом заузети храм, али људска срца није могуће освојити насиљем.

- Сукоби међу заједницама трају до данас. Да ли мислите да је за то одговорна садашња влада?

- Нисам сигуран да је централна власт увек у стању да контролише ситуацију на терену, што зависи од националистичких организација и регионалних елита. Овде такође утиче снажан спољни притисак на Украјину.

Након одласка Порошенка у мају 2019. године нагло је успорена заплена храмова, јер су је, углавном, организовале локалне власти и специјалне службе усредсређене на Кијев. Али у бројним западним регионима, где је Порошенкова странка задржала свој утицај, ови покушаји се настављају и у новије време све више и више.

Посебно забрињавају дискриминаторни закони уведени под Порошенком. За време председника Зеленског обустављено је њихово извршавање, али није укинута, упркос бројним протестима

верника. На пример, није укинут закон којим се забрањује Украјинској православној цркви да се назива украјинском. И то упркос чињеници што су њени чланови Украјинци по рођењу, пасошу, родољуби своје земље, а не тамо неки Руси.

Новим заједницама Украјинске православне цркве и даље се одбијају регистрације. Стотине заједница (а то су хиљаде верника који су се ујединили да граде своје цркве) једноставно не постоје на папиру и није им дозвољено да граде. Штавише, региструју се нови пројекти који ће омогућити ликвидацију било које верске организације у Украјини по низу нејасних и недоказаних оптужби. Надам се да актуелна влада неће поновити грешке претходне – немогуће је изградити позитивну политичку агенду на верским противречностима.

- Ове године патријарх Вартоломеј је изјавио да намерава да посети Украјину. Да ли ће ова посета помоћи у ублажавању сукоба?

Украјински архипастири и свештенство, многи политиколози и стручњаци изражавају бојазан да ће се доласком цариградског патријарха сукоби само појачати. Радикалне политичке снаге у Украјини мораће да покажу Фанару „уједињење православља“ у Украјини, а то би могло да покрене нови талас отимања цркава. Последњих месеци ниво насиља је поново порастао. А у случају да дискриминаторни закони ступе на снагу, степен напетости ће одмах порасти: поново ће бити на стотине сукоба у заједницама, покушаја заплена и случајева насиља.

Већ сад има таквих случајева, као онај што се недавно десио у селу Задубровка у Черновицкој области. Шест младих људи, присталица „ПЦУ-а“ (*расколничке „православне цркве Украјине“ – ур.*), тешко су претукли 63-годишњег парохијана Украјинске православне цркве, који се враћао кући из цркве. Говори се да су ти исти млади људи раније учествовали у покушајима заузимања храма и нису били кажњени. Али тешко ће патријарх Вартоломеј желети да посети Задубровку и обиђе повређеног старца у болници. Показиваће му лепше слике.

Мислим да из истог разлога није позван на црквену прославу која се обележава 28. јула – Дан крштења Русије, већ на државне прославе крајем августа. На Дан крштења Русије канонска црква традиционално одржава литију у Кијеву, која уједињује стотине хиљада верника и јасно показује оно што ниједна фиктивна анкета не може да оповргне – канонска Украјинска православна црква и даље је најбројнија конфесија у Украјини.

- Постоји ли ризик да ће се продубити подела у православљу и довести до глобалног раскола?

Руска црква улаже све напоре да се то не догоди. Настојимо да свој став пренесемо свим Помесним црквама, свим православним хришћанима у свету. У цепању и слабљењу православља, у одвајању Руске цркве од других братских цркава, политичке снаге су заинтересоване да имају глобалну скалу утицаја. Сада те снаге покушавају да сукоб у Украјини, укључујући и међуверски, искористе као инструмент за обуздавања Русије. Али, потенцијална опасност овог сукоба је огромна, нарочито у верској сфери – ако додатно ескалира, биће немогуће њоме управљати. За светско Православље је од изузетног значаја да не буде увучено у ове геополитичке сплетке.

РИА Новости/Сектор за информисање ОСЦП-а

Извор: <https://mospat.ru/sr/news/86846/>